

2. Кісарчук З. Г. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій : метод. посібник. Київ : НАПНУ, 2015.

3. Павлик Н. В. Психологічна адаптація особистості в екстремальних умовах військової діяльності. НДЦ ГП ЗСУ, 2005.

**ДОЦЕНКО ВІКТОРІЯ В'ЯЧЕСЛАВІВНА,**

*кандидат психологічних наук, доцент,*

*доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3,*

*Харківський національний університет внутрішніх справ*

**РОМАНЕНКО ЄГОР СЕРГІЙОВИЧ,**

*аспірант,*

*Харківський національний університет внутрішніх справ*

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ  
ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОГО ПІДРОЗДІЛУ  
ТАКТИКО-ОПЕРАТИВНОГО РЕАГУВАННЯ**

Працівники патрульної поліції роти тактико-оперативного реагування (далі – ТОР) відпрацьовують ті виклики, де потрібна силова підтримка. Часто це бувають масові бійки, розбої, грабежі, тілесні ушкодження, різноманітні масові заходи тощо. ТОРівці, перш за все, мають мінімізувати ризики, які можуть виникнути на масових заходах. Наприклад, відокремити тих осіб, які підбурюють натовп та провокують людей до незаконних і протиправних дій. Для цього поліцейські роти ТОР використовують цілий набір превентивних заходів, що допомагає знизити напругу в натовпі без демонстрації сили.

Основні службово-професійні завдання працівників поліції роти ТОР, які, до речі, не отримали належного висвітлення в чинному законодавстві, розкривають сутність їх професійної підготовки. Можемо стверджувати, що для ефективного виконання професійної діяльності поліцейський роти ТОР повинен:

- володіти системою знань і уявлень про особливості та умови професійної діяльності в складних і екстремальних умовах;
- виконувати завдання у відповідності до норм моралі і правил етичної поведінки поліцейського;
- нести високу відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень;
- забезпечувати публічну безпеку і порядок під час масових заходів;

- знати психологію натовпу, застосовувати заходи психологічного впливу (попередження, зауваження);
- застосовувати спеціальні засоби, фізичну силу і вогнепальну зброю;
- працювати в умовах дефіциту часу та інформації, в умовах порушення природного режиму дня, сну й відпочинку;
- виконувати службово-професійні завдання у колективі;
- діяти відповідно до ситуації, правильно сприймати та інтерпретувати ситуації;
- чітко, швидко і виважено приймати рішення, які не суперечать закону, в екстремальних, ризиконасичених ситуаціях (затриманням правопорушників, застосуванням заходів фізичного впливу і спеціальних засобів та зброї, забезпеченням правопорядку під час масових заходів);
- мислити аналітично;
- раціонально планувати і використовувати робочий час;
- спілкуватися з різними верствами населення і вирішувати конфліктні ситуації;
- розвивати стресостійкість, емоційно-вольову стійкість і витривалість до надмірного психофізіологічного навантаження при ускладненні ситуації;
- завжди залишатись в хорошій фізичній формі, регулярно тренувати витривалість та відпрацьовувати прийоми рукопашного бою;
- вміти реально оцінювати рівень власної готовності до виконання професійних завдань, прогнозувати результати діяльності, коригувати власні вчинки.

Даний перелік не є вичерпним і потребує подальшого дослідження, аналізу і систематизації. Крім того, уже зараз зрозуміло, що поліцейські роти ТОР потребують професійно-психологічної підготовки до діяльності в екстремальних умовах на базі спеціалізованого полігону психологічної і бойової підготовки. На думку авторів такий навчальний полігон повинен містити [1]:

- навчальне містечко (модель реальної території зі спорудженнями, де можуть відбуватися екстремальні події);
- психологічна смуга перешкод (ями, ями з водою, місток, що гойдається, підвал, лабіринт і т. п.);
- майданчик для емоційно-вольових вправ (створює ситуації, що дозволяють правоохоронцям проявити самовладання й уміння пересилити свою нерішучість, змусити себе перебороти тривогу і страх, конфліктність).

Автори наголошують, що під час проведення навчальних занять в таких полігонах важливо, щоб працівник поліції пережив «хвилювання першого разу» саме у навчальній, а не в реальній обстановці [1]. Серед основних засобів моделювання психологічних чинників екстремальних ситуацій професійної діяльності правоохоронця виділяють наступні [1]:

- 1) словесно-знакові – розповідь про труднощі діяльності, словесне пояснення у ході виконання тренувальних завдань тощо;
- 2) засоби наочності – показ різноманітних предметів (муляжі поранень тіла, спеціальні фото, пробитий бронезелет);
- 3) тренажерні засоби – моделювання екстремальних ситуацій за допомогою спеціальних технічних засобів, спортивного знаряддя, з метою формування професійно значущих вмінь і навичок;
- 4) імітаційні засоби – відтворення деяких чинників екстремальних ситуацій (задимлення приміщень, створення штучних завад тощо);
- 5) реальні засоби оперативно-службової діяльності – впровадження в навчальний процес дій з реальними спецзасобами і озброєнням.

Чим точніше й повніше сформовані уявлення про розвиток ситуації, тим більш адекватні методи і засоби реагування обирає працівник поліції в необхідний момент (наприклад, перед футбольним матчем вивчається розташування приміщень на стадіоні, план евакуації людей, шляхи проникнення на стадіон чи його блокування, узгоджуються дії учасників тощо).

Окремо слід сказати про важливість формування у патрульного поліцейського роти ТОР психологічної стійкості до негативних стрес-факторів, які трапляються в ході виконання службових обов'язків. Формувати стресостійкість необхідно за декількома напрямками [2]:

- 1) профілактичний напрямок, спрямований на попередження розвитку стресових реакцій за рахунок посилення захисних сил організму, створення сприятливих умов життя й діяльності, зміну когнітивних настановлень до психотравмуючих переживань, розвиток позитивного, критичного мислення, психологічних ресурсів тощо;
- 2) корекційний напрямок – безпосередня робота з гострим стресовим станом, нейтралізація й опанування стресом, що вже виник, шляхом цілеспрямованого впливу на його тілесні, когнітивні та емоційні прояви. Тут використовують різноманітні психофізіологічні, електрофізіологічні, фізіолого-гігієнічні, фізичні, фармакологічні методи, аутогенне тренування, медитацію, десенсибілізацію, конітивну реструктуризацію, біологічно зворотній зв'язок [3].

Базуючись на основних завданнях професійної діяльності працівників патрульної поліції роти ТОР ми спробували теоретично виокремити складові компоненти їх професійної компетентності:

1) мотиваційний – правосвідомість; соціальна відповідальність; адекватна мотивація професійної діяльності; здатність до аналізу мотивів поведінки громадян; мотивація на забезпечення особистої безпеки;

2) когнітивний компонент – уважність, спостережливість, розуміння поставлених задач, швидкість і гнучкість процесів мислення, належний рівень пам'яті на зовнішність людей і події, здатність до пошуку нестандартних шляхів розв'язання проблем, здатність до прогнозування перебігу подій;

3) емоційно-вольовий – емоційна врівноваженість терпимість; самоконтроль, самовладання; готовність до виправданого ризику; рішучість у нестандартних, екстремальних ситуаціях взаємодії;

4) комунікативний – знання основних норм і правил комунікативних стратегій; здатність вирішувати конфлікти, працювати в колективі; професійно-важливі комунікативні якості: контактність, тактовність, доброзичливість та ін.;

5) діяльнісний – професійні знання, уміння, навички; вміння планувати власні дії, прогнозувати результат роботи; здатність прийняти адекватне рішення в умовах дефіциту часу й неповноти інформації тощо.

Зауважимо, що виокремлення структурних і змістовних складових професійної компетентності поліцейських ТОР тривають. На даному етапі нашого дослідження можемо стверджувати, що професійна діяльність працівників патрульної поліції роти тактико-оперативного реагування належить до складних і вимагає формування і розвитку високого рівня їх психологічної готовності до діяльності у складних і екстремальних умовах. Психологічна готовність поліцейських роти ТОР до діяльності в екстремальних умовах повинна формуватися у спеціально облаштованих навчальних полігонах шляхом закріплення та оновлення спеціальних знань, умінь і навичок; тренування якостей і властивостей особистості, які зумовлюють стан змобілізованості психіки, забезпечує налаштованість на найбільш доцільні, активні та рішучі дії в складних чи екстремальних умовах виконання службових обов'язків і проведення спеціальних операцій.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Бандурка О. М., Венедиктов В. С., Тімченко О. В., Христенко В. С. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів

внутрішніх справ України : науково-практич. посібник. Х. : НУВС, 2005. 319 с.

2. Доценко В. В. Методи розвитку стресостійкості у правоохоронців на етапі фахової підготовки. *Право і безпека*. 2018. Вип. №2 (69). С. 29-36.

3. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 278 с.



## **ЄВТУШОК ВОЛОДИМИР АНАТОЛІЙОВИЧ,**

*старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки,  
Харківський національний університет внутрішніх справ*

### **ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ОБСТАВИНАХ**

Нинішній етап розвитку суспільства вимагає від фундаментальної психології практичної реалізації, використання знань, навичок і умінь в різних сферах життєдіяльності особистості, зокрема в будь-яких екстремальних ситуаціях.

Доведено, що психологічне забезпечення створює сприятливі умови для зниження нервово-психічної нестійкості, ситуативної та особистісної тривожності, суб'єктивного стану, сприяє адекватній та прискореній адаптації до умов професійної діяльності, подоланню вираженої втоми та перевтоми фахівців під час робочих циклів [2].

Але що ж таке психологічне забезпечення та які його функції? Психологічне забезпечення – це комплекс заходів і засобів впливу на психіку особи та створення сприятливих соціальних умов з метою формування, підтримки та відновлення оптимальної працездатності фахівця в повсякденних й екстремальних умовах. Функції ПЗПД:

- забезпечує якісне виконання завдань, що стоять перед працівниками;

- навчально-розвиваюча – функція пов'язана з підготовкою суб'єкта професійної діяльності.

створення психологічно комфортних умов професійної діяльності працівників, оптимізація розподілу службового навантаження між співробітниками, психологічна підтримка заходів щодо розставляння кадрів, надання консультативної допомоги у виробленні стратегії професійної діяльності.

Психологічне забезпечення призначене для проведення комплексу соціально-психологічних, психологічних і психофізіологічних заходів,